

VRTOVIN. CERKEV MARIJE VNEBOVZETE

Vrtovin, v dolino preseljena *Ortaóna*, je êno najstarejših v pisnih virih omenjeno naselje v Vipavski dolini. V stari obliki je bilo prvič zapisano 28. aprila 1001. Njena oblika pa dokazuje, da je človeška ura na Školju in pod njim začela tiktakati že v predzgodovíni, to je kakšnih 1300 let pred Kristusom. Potem je stari pomen, se pravi *grad, utrdba, mesto na skali*, slovenska domišljija nadvse posrečeno poslovenila v *Vinski vrt*.

Današnje naselje, ki se ob *Vrtovinščku* in *Vrtovinskem brdu* razteza od avtoceste na jugu do Lozarjev na severu, sestavljajo številni gručasti zaselki. In skoraj vsi med njimi ohranjajo okameneli spomin na staroselce in vseh vrst priseljence, na stare lege domačij in dejavnosti, tudi na živali, rastline in pridelke.

Tu si je postlala človeška iznajdljivost, ki se še vedno greje po številnih gankih in prisončnih balkonih, domiselno žejnih južne svetlobe in toplote. S teh prižnic se Vrtovincem in obiskovalcem ponujajo božanske paše za oči. Paše, ki omamljajo z vonji belocvetóčih nevest, z dehtênjem mareličnih pomladi, z zorênjem sadja, bogatih bendim, pa tudi z zvrhanimi pehárji kostanjev in orehov.

Na opuščnem brithu – v osrednjem delu vasi – našo pozornost pritegne cerkev *Marije Vnebovzete*. Pisni viri jo kot *cerkev sv. Marije v Vrtovinu* prvič omenjajo leta 1399. Kljub prezidavam v 16., 17. in 18. ter razširitvi ob koncu 19. stoletja, ko so ji prislonili še zvonik – je vsaj v prezbiteriju ohranila nekaj gotskega nadiha in polêta.

Sedanja cerkev odseva misel in podjetnost kamenjskega župnika *Josipa Sovdata*, ki jo je dokončal za svojo diamantno mašo 28. oktobra 1894. Središčna dragotina vrtovinske podružnične cerkve je soha Lepe Marije, Sedeče Marije Kraljice z Detetom.

Vrtovinski skupnosti jo je okoli leta 1465 priskrbel kamenjski župnik Matija Četnar, v jutru turških vpadov na slovenska ozemlja, tudi v Vipavsko dolino. Umeščena je v tronu lepega, ob koncu 20. let prejšnjega stoletja prenovljenega in dopoljenega kamnitega oltarja goriške proveniënce.

V prezbiteriju velja omeniti še dve platni, oljno *podobo Marije Vnebovzete*, ki je dolgo časa zastirala starodavni Marijin kip, in preslikávo Svetogôrske kraljice, narêjene po eni njenih zgodnjih podobic.

Cerkev ima še dva stranska oltarja. Desnega s podobo *apostola Pavla*, levega s sliko *Srca Jezusovega*. Obe sta delo goriškega slikarja *Clementeja Del Nerija* iz 30. let prejšnjega stoletja.

Vrtovinska cerkev se hvali tudi z mehanskimi orglami, opus 421, s konca 18. stoletja, ki veljajo za enkratno glasbilo mojstra Gaetána Antonia Cállida iz Vidma.

Ob kôncu omenímo še zvonik, sezidan okoli leta 1890, imenitno delo vrtovinskih zidarjev in kamnarjev. V njem je 55 prostostojêčih kamnitih stopnic tako vzidanih v stôlpne stene, da varno vodijo k zvonôvom s stolpno uro.

Vrtovin je pravzaprav en sam kulturni spomenik s tisoč in enim obrazom, podobo in izrazom. Vse dajejo Ortaoni dolinske poselitve tisti čar in tisto moč, ki dviga duha malim in velikim, revnim in bogatim, staroselcem in beguncem slehernega časa.

KVIZ:

Kdaj je bilo ime Ortaona prvič zapisano?

Kdaj je bila cerkev v Vrtovinu prvič omenjena?)

Kaj je največja dragotina vrtovinske cerkve?

Kateri župnik je naročil Lepo Marijo Vrtovinsko?

Kdo in kdaj je nazadnje obnovil vrtovinsko cerkev?

Kaj je še zanimivega v vrtovinski cerkvi?

Kdo je zidal vrtoviski zvonik?